

LÝ LỊCH DI TÍCH

I/ Tên gọi: - Tên thường gọi: Mộ thứ phi Quang Trung và các tướng Tây Sơn

- Tên chữ:

II/ Địa điểm phân bố di tích, đường đi đến:

Tọa lạc tại Rừng Rẫy nay thuộc thôn 5 xã Cẩm Thanh (*tên cũ là xã Thanh Châu*), cách Trung tâm thị xã Hội An chừng 3km về hướng Đông Nam. Từ bên xe Hội An hiện nay, đi thẳng xuống theo đường Cửa Đại, rẽ vào ngã cầu Cẩm Thanh, đi theo đường đất khoảng 800m thì đến. Khu mộ nằm trên một gò đất nhỏ giữa cánh đồng trũng, cách đường đi chừng 400m.

Từ khu mộ đến khu cư dân gần nhất khoảng 500m.

Có thể đến di tích bằng ô tô, xe đạp, gấn máy.

III/ Sự kiện nhân vật, lịch sử và thuộc tính của di tích:

Theo tư liệu hồi cố của nhân dân địa phương, dưới thời Tây Sơn, một người con gái tộc Trần tại xã Thanh Châu tên Trần Thị Quy được Vua Quang Trung chọn làm phi. Khi Quang Trung mất, bà về quê làm nghề chèo đò tại Kim Bồng nay là xã Cẩm Kim và đổi tên khác để tránh sự trả thù của triều Nguyễn. Thế nhưng, về sau bà cũng bị Gia Long truy sát, bắt chém tại Kim Bồng, xác trôi về quê cha là Rừng Rẫy. Thân quyền vớt xác chôn cất tại địa điểm hiện nay.

Theo gia phả, ông nội bà Trần Thị Quy là Trần Công Thức được triều Tây Sơn phong chức Đại Đô Đốc, Quận công đại tướng quân. Cha là Trần Công Thành, được phong Thái Uy Chơn Quận công. Ngoài ra họ hàng có nhiều người làm quan lớn thời Tây Sơn, khi qua đời cũng được chôn cất tại quê hương. Khu mộ tương đối quy tụ và bia mộ hiện vẫn còn.

Đây là khu mộ liên quan đến thời kỳ Tây Sơn, là bằng chứng lịch sử về vai trò khá đặc biệt của làng Thanh Châu nói chung, tộc Trần nói riêng đối với nhà Tây Sơn.

IV/ Loại di tích: Mộ táng

V/ Khảo tả di tích:

Khu mộ gồm nhiều ngôi, tập trung tại làng Thanh Châu. Những ngôi mộ chính nằm tại Rừng Rẫy (nay là thôn 5 xã Cẩm Thanh) trên một gò đất rộng chừng 600m², cao hơn mặt ruộng đang canh tác khoảng 40cm. Mặt Đông và Đông Nam của gò trước đây tiếp giáp với mạch nước nhỏ, các mặt còn lại giáp với ruộng trũng nước. Tại gò này có 4 ngôi mộ đáng quan tâm.

a) Mộ Thứ Phi Quang Trung: Ngôi mộ có quy mô nhỏ, không có thành, nằm bằng hợp chất hình hộp xoài, kích thước 1,6m x 0,8m. Sau mộ có quynh nhỏ, giữa quynh gắn bia ciment đề: “*Đông Châu tiền triều Hoàng hậu Thứ phi tự Quy Trần Tổ Cô mộ*”. Lạc khoản ghi “*Mậu Tuất hạ nguyệt nhật, Trần Công tộc nội tôn bái lập*”

b) Mộ song táng vợ chồng Trần Công Thức, ông bà nội của Trần Thị Quy:

Trong gia phả tộc Trần hiện đang giữ tại Cẩm Thanh ghi chức tước của ông bà là: “*Quốc Đại Đô Đốc Quận Công Đại Tướng Quân*” Mộ xây bên cạnh mộ bà Trần Thị Quy, có thành rộng bằng gạch, hợp chất kích thước 9m x 10m. Phía sau và trước có bình phong và trụ biểu cao nay đã bị phá hủy. Bên trong có hai nấm mộ hình hộp xoài bằng hợp chất, dưới chân mỗi nấm có bia lớn bằng cẩm thạch (*Non Nước*) đề “*Hiển khảo hiệu chất trực Trần Công chi*” Lạc khoản ghi: “*Long Phi Mậu Ngọ mạnh xuân nguyệt cát đán. Hiếu Môn Đoan thực chi mộ*” Lạc khoản ghi: “*Long Phi Mậu Ngọ, Hiếu nam Trần Công Thành lập thạch*”.

c) Mộ Cai Đội Huyền Hòa Hầu:

Cách mộ Trần Thứ phi 6m về hướng Nam. Mộ có quynh và nấm lớn nhưng nay đã bị san bằng chỉ còn bia và nhà bia. Bia bằng đá muối màu xám đỏ đề “*Hiển khảo Thần thúc quân hữu doanh vũ vệ Cai Đội Huyền Hòa Hầu, thụy mãn trực Trần Công chi mộ*”. Lạc khoản ghi: “*Quý Dở trọng thu cát đán, hiếu nam Công Minh lập thạch*”.

Gia phả tộc Trần Thanh Châu chỉ rõ vị Huyền Hòa Hầu này tên Trần Công Giai, được phong chức Đại Đô Đốc. Theo phả hệ Trần Công Giai là anh ruột của Thứ Phi Trần Thị Quy.

Ngoài 4 ngôi mộ đã kể, tại Rừng Rẫy và một số địa điểm khác ở Thanh Châu hiện còn và một số mộ các quan lại tộc Trần liên quan đến phong trào

Tây Sơn như mộ Đô Ty Tả Trĩ Hầu Trần Công Trĩ, viên tử Trần Công Minh. Các ngôi mộ này hiện đang do tộc Trần tại địa phương bảo quản.

VI/ Các hiện vật trong di tích:

Do là di tích mộ táng nên chỉ có thể xác định được một số hiện vật trên mặt đất. Quan trọng hơn cả là 6 tấm bia mộ, trong đó một số tấm có trang trí các đồ án mang phong cách thế kỷ 17, 18.

VII/ Giá trị lịch sử, khoa học, nghệ thuật, văn hóa:

Cung cấp tư liệu để hiểu rõ hơn quy mô, ảnh hưởng của phong trào Tây Sơn trên phạm vi một địa phương (*làng Thanh Châu*) cũng như phạm vi cả nước.

Góp phần khẳng định vai trò của làng Thanh Châu và tộc Trần trong tiến trình lịch sử trung cận đại.

Với quy mô lớn, kết cấu tiêu biểu, khu mộ góp phần làm phong phú đặc điểm nghệ thuật của loại hình mộ cổ Hội An.

VIII/ Tình trạng bảo quản di tích:

Trước đây, do nhiều nguyên nhân, các ngôi mộ bị hủy hoại nhiều nơi, những ngôi mộ có thành rộng hầu như bị san bằng, chỉ còn lại nắm và bia.

Năm 1989 Ban Quản lý Di tích đưa khu mộ vào danh mục bảo vệ nguyên trạng.

Hiện nay các ngôi mộ đang được bà con tộc Trần ở Cẩm Thanh trông nom bảo quản.

IX/ Các phương án bảo vệ, sử dụng di tích:

Từ năm 1987 Ban Quản lý Di tích Hội An đã tiến hành khảo sát làm hồ sơ lý lịch lưu trữ về khu mộ này.

Năm 1989 Ban đã ra công văn thông báo về nguyên trạng đồng thời động viên nhân dân, tộc họ trông nom tu sửa.

X/ Những tư liệu bổ sung:

Dựa vào thông báo của Ban Quản lý Di tích địa phương, khu mộ bước đầu đã được bảo vệ.

XI/ Những tư liệu bổ sung:

Truyền thuyết dân gian về Thứ phi Quang Trung rất phổ biến ở Thanh Châu.

Một số địa danh dân gian chứng tỏ có liên quan đến sự kiện này.

Gia phả tộc Trần tại Cẩm Thanh có ghi lại tên tuổi chức tước những nhân vật nói trên.

Truyền thuyết về vai trò khai khẩn khai cơ của tộc Trần tại Thanh Châu.

Hội An, ngày 24 tháng 9 năm 1991

BAN QUẢN LÝ DI TÍCH HỘI AN

Trưởng ban

Đã ký

Nguyễn Văn Phi

Người lập lý lịch

Đã ký

Trần Văn An

TM. UBND THỊ XÃ HỘI AN

Phó Chủ tịch

Đã ký

Phạm Ngọc Giải

Sao nguyên bản chính